

VENDETTA.

AZ ELŐREUGRÓ szikla alatt hatalmas, kettérepesztett fatörzsekkel élesztett tűz lobogott. A füsttől megfeketített kő mellett puha, ruganyos fenyőágakból megrakott fekhelyen a nap fáradalmait kipihenő emberek feküdtek. Három olasz famunkásom volt. Lódenköpenyegeikbe burkolódzva, meztelen lábaikat a tűz felé nyújtották s látszólag mélyen aludtak.

A tűz tulsó oldalán egy öreg oláh pipázgatva ült egy fatuskón. Két megbéklyózott mokány hegyiló, fejét lehorgasztva, a tűz mellett sütkérezett. Gazdájuk, az öreg Ilie, odaterelte, nehogy a medve az éj folyamán leüsse őket. A lovacsák különben jól voltak lakva, mivel egész nap hasig érő erdei fűben legeltek.

De Ilie sem maradt soká ébren.

Miután meggyőződött róla, hogy a lovak jól meg vannak béklyózva, kockás takaróját magára húzta és az egyik fanyerget párnaként a feje alá téve, a puszta földre leheveredett. Sündisznó módjára összegabalyodva, úgy helyezkedett el, hogy a tűz melegítő sugarai testének minél nagyobb felületét ériék.

Lepihenés előtt csendes szép időben a tábori tűz melletti hangulatot rendszeren még egy negyed óráig szoktam élvezni. A jelen történet kezdete azoknak a csodálatos őszi éjszakáknak egyikével esik össze, amilyeneknek a déli Kárpátokon kívül alig akad párja. Földrészünkön a civilizáció az emberi tevékenység által meg nem zavart fenséges csendet már mindenütt megölte. Alig lehet olyan félreeső erdőséget vagy hegyvidéket találni, ahová a távoli harangszó, a mozdony füttye, a hajó vagy a gyár gőzkürtjének bűgása el ne hatolna. De a Zsil és Cserna forrásvidékeinek vízvásztóján elterülő vadonig az említett hangok még elhaló nesz alakjában sem jutnak el. A Duna felé hömpölygő, helyenkint hatalmas vízeséseket alkotó hegyifolyók letompított zúgása a fenséges csendet nem zavarja, mivel abba harmónikusan beleolvad.

Egy ideig a fényes esthajnalcillág ragyogásában gyönyörködöm. A földön lévő tárgyakat ugyan észrevehetőleg nem világítja meg, de azért jelentéktelenebb társaival együtt az égboltozatot egy árnyalattal világosabbá teszi. Ezen a háttéren a láthatárt alkotó, sziklás hegycsúcsok körvonalai a legélesebben rajzolódnak le. — Azután a tüzet nézem. A lángok lobogása megszűnt, de ahelyett a parázs a legrikítóbb színek minden pillanatban változó, kaleidoszkopikus képét nyújtja.

Most azt veszem észre, hogy nemcsak én vagyok ébren. Guido,

az egyik olasz, felül, körülnéz és szemmeláthatólag figyeli a társaság minden egyes tagját, mintha meg akarna győződni róla, hogy mindenki alszik-e. Minthogy az egész társaság többé-kevésbé horkol és én is mozdulatlanul fekszem, azt hiszi, senki sincs ébren. Egy ideig hátizsákjában motoszkál s egy imakönyvet és rózsafüzért vesz elő. Aztán letérdel és áhítatosan imádkozik.

Gondolataim gyermekkoromba kalandoznak vissza, amikor atyám még élt, aki munkásaival szemben roppant kimérten és tartózkodóan viselkedett. Eszembe jut, hogy ép Guidót egész kivételes bánásmódban részesítette. Könyvtárunk ajtaja az ő számára mindig nyitva volt. Olykor, szöges munkáscipőit levetve, harisnyában sompolygott a könyvesszekrényig, ahonnét valamilyen olasz vagy francia könyvet vett le s tanulmányozásába mélyedt. Atyám halála után egy ideig eltűnt. Állítólag pár évet Kanadában töltött, de viselt dolgairól senkivel sem szeretett beszélgetni. Annyi bizonyos, hogy időközben megtanult angolul, mert most már főfigyelmét a Tauchnitz-köteteknek szentelte.

Külseje és fellépése azonban határozottan elárulta, hogy nem munkásnak született és nem annak nevelkedett. Családunk körében Richelieu-nek neveztük el. Finom arcvonásai, filigrán termete, distingvált modora folytán mindenesetre sokkal inkább hasonlított egy rokokóbeli szalónabbéra, mint egy famunkásra. Mikor másnap reggel felébredtem, a késő őszi évadnak megfelelően, még teljesen sötét volt. De az olaszok által élesztett tűz magasan lobogó lánggal égett. Rajtam kívül már mindenki ébren volt és a tervbevett korai indulásra készült. Ilie a lovakat a rétre hajtotta, hogy felnyergeltetésük előtt személyes felügyelete mellett legelhessenek.

Mazett a tűz felett lógó üstben a készülő puliszkát kavarta, míg Fasciott az általam megelőző napon elejtett vaddisznó májából paprikást készített. Guidó egy előttem ismeretlen fiatal emberrel a tűz másik oldalán ülve, olaszul beszélgetett. Az éjjel érkezett vendég egy pléh-pohárból teát szűröcsölt.

A jövevény Beppo, egyik munkásomnak unokaöccse volt. Az öreg Rodolfo testvérenek korán árvaságra jutott fiát örökbe fogadta és felnevelte. Eddig egy másik fatermelőcégnél dolgozott, de nevelőatyjának biztatására az én fatelepemre készült jönni, hogy ott munkába álljon. Útközben a ködben eltévedt. Az éj folyamán a havastetőkön bolyongott, ahol a köd eloszlott. Így azután tábornütünket észrevette és hozánk jött. Most arra kért, engedjem meg, hogy ő is vadászexpedíciókhoz csatlakozzék. Míg én aludtam, megtudta, hogy a Cserna-völgy oláhországi részébe készülünk.

Minthogy amúgy is kevesen voltunk, minden okom megvolt arra, hogy Beppo csatlakozását örömmel vegyem. A tervbevett vaddisznó-hajtásokban hajtói minőségben mindenesetre hasznát fogjuk venni.

Szürkületkor Ilie a lovacsákkal visszatért a tűzhöz, ahol azokat megnyergeltük és pogyásunkkal megraktuk. Az idő egyelőre igen szép-

nek mutatkozott, de a senyedő parázból kibontakozó füst nem szállt egyenesen az ég felé, hanem mint lenge, fehér fátyol, lassan kúszott tova a földön, mire Ilie azt jegyezte meg, hogy a szép napoknak nemso-kára vége lesz. A V betű alakjában nagy gágogással délfelé húzó vad-ludak nyilvánvalóan ugyanazt látszottak jelezni.

Ez azonban a tervbevett vadászkirándulás folytatásától cseppet sem vette el a kedvünket. Különösen az olaszok örültek, hogy most oláhországi területre megyünk, mert a magyar határon túl nekik is megengedtem, hogy nemcsak mint hajtók és vadterelők, hanem mint puskavadászok is szerepeljenek.

Azoknak a régi vadászexpedícióknak, amikor az ember a határok, törvényes korlátozások és tilalmak semmibe vételével, úgyszólván hódító módjára hatolt az ellenséges földre, megvolt a maguk saját-ságos varázsa. Az igazi szabadság és függetlenség érzésének kéjét csak azokban az időkben ismertem meg, amikor egy-egy elszánt csapat élén az Erdély—Bánság—Oláhországi hármashatár közelében a havasalföldi, szinte végnélküli erdőségeket portyáztam végig. Az oláhországi határ-örkatonák, a dorobáncok, a Fasciottok, Mazettek, Guidók és Beppók golyósfegyvereit és hosszú vadászkéseit szinte babonás félelemmel respektálták. A legeltetési idény bevégeztével polgári egyénnel ezen a vidéken nem igen lehetett találkozni. Bujdosó katonaszökevények, birkarablást, lólopást és más hasonló szabadfoglalkozást űző emberek, kik nem szerettek a kakastollasokkal találkozni, nem zavarták cirkulu-sainkat, viszont mi sem avatkoztunk az ő dolgukba. Úgy haladtunk el egymás mellett, mint a hiúz és farkas, a vadon összes védtelen lakói-nak rémei, melyek egymást nem bántják. De azért este a lobogó tábori tűz mellett az őserdőben talált csontvázakról és az emberi mulandóság más jeleiről szóló elbeszélések, találgatások és eszmecezerék mindig aktuálisak voltak. Nyomtalanul eltűnt emberek nevét szokták oly esetekkel összefüggésben emlegetni, mikor egy-egy fához kötött hulla-maradvány megtalálását emlegették. A Klosányi, Borostyényi és Tur-csinesti parasztokat a kegyetlenkedések hírhedtekké tették, melyeket állítólag elfogott magános erdélyi vadászokkal, csapdaállítókkal és csempészekkel szemben elkövettek. Jaj annak, aki élve a hatalmukba került.

Quod Deus avertat.

De mindezzel mi nem sokat törődtünk. Öt jól felfegyverzett vadásznak semmitől sem kellett tartania. Mert Beppóval együtt öten voltunk. A kis ártatlan ugyanis az oláh határ átlépése után lóden-köpenye bő redőiből egy karabélyt szedett elő, melyet magyar területen a Kakastollasoktól való félelmében igen ügyesen elrejtett. Ilie ellenben nem számított. Fegyvere nem volt és csak a két málháslónak viselte gondját. A határátlépést követő napon különben is elvált tőlünk. Az oláhországi Runkuba ment, ahol egy barátjától, Zamora Csabuktól, kukoricalisztet, diót, sütni való tököt, tökmagolajat és gyümölcsöt

szerzett be, hogy növényi táplálékkal lásson el bennünket. Ezeket a vadhúson élő vadászra nézve oly végtelenül kívánatos dolgokat egy csacsin kellett a Girdomán-szikla alatti barlanghoz hoznia, hol a megbeszélés szerint találkozunk. A lovak az oláhországi faluban túlnagy feltűnést keltettek volna s így Beppo gondozása alatt nálunk maradtak, hogy poggyászukat és az elejtett vadat szállítsák.

Nappal vadásztunk, az éjszakát a barlang bejárata előtt rakott tűz mellett töltöttük. Vállalkozásunknak az idő is rendkívül kedvezett. November végén még mindig az ökörnyálás, meleg vénasszonyok nyara tartott. De az ég tiszta, kék színe ólomszürkére változott. A napkorong ugyan nem bújt el, rikító fénye azonban annyira megfakult, hogy szabadszemmel egész bátran bele lehetett nézni.

A barlang belsejében a mennyezetről soha el nem olvadó jégcsapok lógtak le. Ezt a helyet rendeztük be mészárszéknek és húskamrának, ahol egy, az első napon lőtt vaddisznót és két zergét raktároztunk el.

Az időjárás éjjel is oly szokatlanul meleg volt, hogy első este a lefekvés előtti órákat ingujjban a tűz mellett ülve és beszélgetve töltöttük el. A társaságot főleg Beppo tartotta szóval, jóllehet, a két olasz, Guidó és Mazett kedvetlenül hallgatták. A máskor közlékeny és mindenkiel szemben szeretetreméltó Guidó feltűnően kedvetlen és szófukar volt. Azt állította, hogy fázik és kabátját nem vetette le, ingét pedig, melyet ilyen helyt meleg időben mindenki mellig nyitva szokott viselni, hegyes szakálla tövéig gombolta be.

A vígkedélyű Mazettet is mintha kicserélték volna. Guidóval néha egy-egy tekintetet váltott, mely elárulta, hogy kettőjüket egy, a társaság többi tagjai előtt titokban tartott kapocs fűzi össze, melynek Beppóval szemben valamilyen éle volt. Ha a fiatal ember beszéd közben bizonyos hazai, azaz olaszországi dolgokat érintett, azonnal letorkolták.

Fasciott, aki különben is szótlán, magába zárkózott ember volt, ettől a szokásától a mai napon sem tért el. Hallgatagon bagózott és a tűzbe nézett. A nikotínélvezetnek ezt a módját valamikor mint matróz a vitorlás hajókon szokta meg, ahol a pipázás és a szivarozás a tűzveszély miatt szigorúan meg volt tiltva.

Beppo hosszas kísérletezés és tapogatózás után végre megtalálta azt a témát, mely a többi olasznak is tetszett. Szerelmi kalandjainak elbeszélésével az egész társaságot mulattatta. Ha szavainak hitelt lehetett volna adni, akkor valóságos fiók-Casanovának kellett volna tartani. Még Fasciott részvétlen közönye is felolvadt és mielőtt elaludtunk, megállapítottam, hogy a szerelem oly régi és mindig új témája minden körülmények között számíthat az emberek érdeklődésére.

De az első, aki fejét álomra hajtotta, Beppo volt. Guidó és Fasciott is végignyújtóztak a tűz mellett, csak Mazett pótolta a cipője talpából kihullott szögeket. Azután monológizált. Beppóval foglalkozott és magában meghányta-vetette, hogy felkeltse-e a haszontalant, aki

a reá bízott lovakat elfelejtette megbéklyózni és a tűz mellé terelni. De azután meggondolta a dolgot és maga indult el értük. Pár lépéssel elhagyta a tűz fénykörét és eltűnt a sötétben. Már félig álomba merültem, amikor a megbéklyózott állatok otromba ugrásai megremegtették a földet.

Anélkül, hogy fejemet felemeltem volna, körülnéztem. Guidó térdelt és a tűz fénye mellett olvasott kis, fekete bőrbe kötött, aranykeresztes imakönyvből. A visszatérő Mazett megvárta, hogy imádságát befejezze.

— Beppó annyira bolondja az asszonyoknak, hogy azok miatt egyszer nagy baj fogja érni. Rodolfó azt mondja, hogy a fiú csak akkor ér valamit, ha minden szoknyától lehetőleg távol, az erdőben dolgozik.

Halk beszélgetésük további tartalmából már semmit sem értettem. Különbönb nem is érdekelt. Még a lovak dobbanása és mély sóhajtása ütötte meg füleimet. Azután elaludtam.

Másnap este két zergével tértünk vissza a barlanghoz. Az idő még mindig jó volt, de a déli irányban elhuzódó hegygerincekre sűrű ködfátyol borult. A levegőnek, bár a hőmérséklet még következetesen az ingujjban való pihenésnek kedvezett, határozottan hősza volt.

A hangulat a tűz mellett rossznak mutatkozott. Elfogyott a dohány, a kenyér, a kukoricaliszt, a só. Ilie a várva-várt kincsekkel még mindig nem érkezett meg. Pedig már a délután folyamán itt kellett volna lennie. A parázsonsült zergemáj senkinek sem izlett. A fáradt, elcsigázott test kívánta a táplálékot, de a gyomor azt, amivel meg tudtuk kínálni, nem akarta bevenni.

Beppó a száját sem merte kinyitni. A sötétség beálltával Mazett nem egészen barátságos biztatására elment a lovakért, melyeket a tűz közelében megbéklyózott.

Ép le akartunk feküdni, mikor a szélcsöndben az erdei magány némaságát egy igen messziről jövő vontatott hang szakította meg. A több oldalról hallható kuvikok szavától alig lehetett megkülönböztetni. Az időközben sűrű ködbe borult tájon újra a legmélyebb csend uralkodott.

Mi lehetett ez? Semmiesetre sem volt emberi hang. Oly furcsának tűnt fel és mégis mindegyikünk határozottan állította, hogy hangot hallott valahonnan.

De honnan? Kinek, minek a torkából jött a szokatlan kiáltás?

Most megismétlődött. Valamivel közelebb jöhetett. A lovak is meghallották. A füleiket hegyezik és horkolnak.

Hosszúra nyújtott emberi kiáltás, az oláh pásztoroknak és vadászoknak farkasordításszerű kurjantása hasítja ketté a levegőt.

Mindannyian felugranak.

Ilie megérkezett.

Ilie eltévedt és segítséget, útbaigazítást kér.

Mazett gyorsan befűzi a már levetett hegyi cipőt, Fasciott pedig

hatalmas fejszével egy száraz fenyődarabot sok, vékony pálcácskává hasít szét. Ezt a nyalábot összeköti, az egyik végét a tűzbe teszi.

Az így elkészített fáklyát Mazett kezébe veszi és a biztató kiáltására minden alkalommal felelő hang irányában elsiet.

A tűzcsóva fénye a sűrű ködben hamarosan eltűnik. Egy idő múlva a két hang egymásnak feleselő kiáltása sem hallatszik többé.

Egy ideig várakozunk.

Azután közeledő emberek beszélgetése és lépteiknek zaja hallatszik.

Mazett és Ilie a tűzfény körében megjelennek. Előttük az összes földi javakkal megrakott csacsi baktat.

Ilie szokatlanul bőbeszédű. Ügylátszik a nyakába akasztott lopótök kulacsnak a tartalma megoldotta a nyelvét. De azért elég összefüggően el tudja mondani, hogy a sűrű ködben majdnem eltévedt és a Turcsi-neásza gerinc tetejére érve egy ideig nem tudta, hogy merre forduljon. De akkor a csacsi megérezte a tűznek, a megbéklyózott lovaknak a szimatát. Csatakiáltását kétszer hallatta és ellentállhatatlanul törtetett egy bizonyos irányban, a kötőfék szárába kapaszkodó Iliet maga után vonszolva. Erre Ilie is elkurjantotta magát, mire azonnal választ kapott.

Igy a titokzatos és mégis annyira ismerősnek tetsző hang rejtélye is megoldódott.

A hangulat a barlangban egy csapásra megváltozott. Ilie minden jót, sőt annál sokkal többet hozott. Fasciott vígan keverte az illatos polentát, melyet tökmagolajjal fűszerezve fogyasztottunk el. A sok húsevés után a sülttök is nagyszerűen ízlett, a dió és a parázsban sült friss, édes gesztenye pedig felért a legválogatottabb csemegével. Vacsora után a csempészett dohánnyal megtömött pipák füstöltek és a szilvapálinkától duzzadó kecskebőrtömlő rövid idő múlva úgy megráncosodott, mint egy nyolcvanéves aggastyánnak arca.

Mazett és Fasciott annyit ivott, hogy hangulatuk a kedélyességből a lobbanékonyágnak abba a stádiumába készült átcsapni, amelyben a verőfényes Itália köznépeinek fiai nézeteltéréseiket késeléssel szokták elintézni. Ennyire azonban nem jutottak, mert a mindig józan és előrelátó Guidó a késeket és fegyvereket kellő időben a barlang mélyében, egy nehezen feltalálható sziklahasadékba rejtette. Az egész ügy a két jómadár ingében csupán folytonossági hiányokat eredményezett.

Ilie, miután kulacsbeli fogyasztását a tömlőből vett erélyes kortyokkal tetézte, fárasztó gyaloglása után leheveredett és mély álomba merült.

Beppó nem ivott sokat. Az ő állapotát a helyi viszonyoknak megfelelőleg, nem szalon-, hanem barlang-spic elnevezéssel illehetném. Nyelve megeredt, amit ma este annál szabadabban megtehetett, mivel szószátyárkodásának egy korholó szó vagy pillantás sem szabott határokat. A teljesen absztinens Guidó látszólag a közömbös hallgató szerepével elégedett meg.

Az édes szilvapálinka Beppónál is harcias hajlamokat keltett fel.

Minden második szavánál a «vendettá»-t emlegette, a vérbosszút, melyet még élete árán is végre kell hajtania.

— De ki a csodán akarsz bosszút állni?

Mikor ezt a kérdést intéztem hozzá, a kedélyek már annyira lecsendesedtek, hogy Mazett és Fasciott az alaposan megtépett ingek integritását már nem bántották, de annál nagyobb hévvel játszottak «Morá»-t s e játékot kártya nélkül csak a változó számban feltartott ujjakkal folytatták. A kalábernél talán mulatságosabb, a Rumynél mindenestre szellemesebb szórakozás.

— Apám gyilkosán — volt a válasz.

Beppó e kijelentésre szemmeláthatóan megilletődött. Egyideig elhallgatott. Megevett egy almát, azután folytatta.

— Anyám korzikai asszony volt. Apám akkor ismerkedett meg vele, amikor Sassariban katonáskodott, hová a San-Bonifacio-csatorna túlsó oldalán lakó korzikaiak nagy ünnepek alkalmával szoktak átrándulni. Katonai szolgálati idejének leforgása után apám anyámat nőül vette és feleségével Prató-Carnicoba, Udine közelében lévő szülőfalujába tért vissza, hol mint carabinieri kapott állást.

A plébános Don Achille Ziani volt. Valamikor gazdag és befolyásos, de abban az időben teljesen elszegényedett nemesi család sarja. Nagyapám Don Achille apjának volt a komornyikja, nagyanyám pedig a plébánosnak a dajkája, mert a pap apámmal egyidőben született.

A két gyermeket kezdetben a legszebb baráti, szinte testvéri szeretet fűzte egymáshoz. Később együtt mentek iskolába és Don Achille anyja első áldozásuk emlékére a két tejtestvérnek két teljesen egyenlő, aranyláncon lógó, aranykeretes, zománcból készült Madonna-képet akasztott a nyakába.

Apámnak és tejtestvérenek az útjai később szétváltak. Apám, nagyapa mesterségét követve, csempész és orvvadász lett. Don Achille az iskolákat látogatta. De ha vakációra hazatért, minden alkalmat felhasználta, hogy vadászszenvedélyét gyermekkori pajtása társaságában a tilosban kielégítse.

Apámat egy alkalommal, amikor nagyapát agyonlőtték, elfogták és hosszabb ideig börtönbe vetették, mivel nem tudta magát a gyanútól tisztázni, hogy az akkori lövöldözésnél az egyik határórt megsebesítette. Azután elment katonának. Ezalatt Don Achille, kinek szülei időközben teljesen elszegényedtek és meghaltak, pap lett és bevonult a Prato-Carnicói plébániába.

Apám mint carabinieri a pappal fennálló régi barátságot tovább ápolta. De legnagyobb meglepetésére azt vette észre, hogy Don Achille annyira rabja lett a vadászszenvedélynek, hogy a sihederkorában megkezdett vadászókalandokat mint pap is folytatta.

Egy viharos éjtszaka után apámat átlőtt mellel holtan hozták haza. A carabinieri az egész vadászbandát, kikkel néhány golyót váltottak, egynek a kivételével, elfogták. A foglyok mind azt vallották, hogy az az

egy lőtte le az apámat. A holttestből kiszedett golyó a pap vadászfegyverének vont csövébe pontosan be volt illeszthető, mely a parochiában kormos csővel a fegyverszekrényben függött.

A pap nyomtalanul eltűnt.

Azóta senki sem látta.

Anyám azonban az aranyláncot levette a halott nyakáról és az enyémmre akasztotta. Azóta halála napjáig minden évben megismételtette fogadalmamat, hogy azt, akinél nyakláncom párját megtalálom, megölöm.

Mire Beppó elbeszélését bevégezte, Mazett és Fasciott a «Mora»-játékot abbahagyta és lefeküdt aludni. Guidó eltűnt. De midőn a barlang elé mentem, hogy az időjárást megfigyeljem, találkoztam vele. Látszólag ő is metereológiai megfigyelésekkel volt elfoglalva. A földet még mindig sűrű köd borította. Táborunk környékén a lecsapódó füstnek csípős s különösen a barlangban, szinte tűrhetetlen szaga volt. Csak a földön fekvé lehetett köhögés és könnyezés nélkül lélekezni. Ez azonban cseppet sem zavart, mivel az idő előrehaladottsága miatt úgylátalomra hajtottam a fejemet.

Az új folyamán egyszer fázva ébredtem fel. Az idő megváltozott. A tűz fénykörében tisztán lehetett látni, hogy a sűrű hópelyheket az orkán szinte vízszintes irányban hajtja.

Az egész társaság ébren volt és felvette a kabátokat és a lodenköpenyegeket. A hatalmas fahasábokkal élesztett tűz hosszú, sárga lángjait a szél minden irányban csapkodta és a folyton irányt változtató füst elől sehol sem lehetett biztos és állandó menedéket találni. Ilie kockás oláh darócpokrócba burkolódzva, egy nagy kőnek támaszkodva félig ülő helyzetben gubbasztott a tűz mellett. A lovak és a csacsi, farukat a vihar felé fordítva, fejüket lehorgasztva, nyugodtan állottak a tűz mellett. Az erdélyiek ilyenkor azt mondják : az állatok «pipálnak».

Miután felöltöztem és betakaróztam, fejemet egy nyeregpre hajtva, tovább aludtam.

Mire felébredtem, kivirradt. Állapotunk cseppet sem volt épületes. A hóesés még nem szűnt meg. A vihar nagy hótömegeket fújt be barlangunkba, hol a fehér por mindent elborított. Ahol a szél sodra valamely akadályban megtört, magas hótörzsek képződtek. Az alattunk elterülő ősbükkös a természet e vad és félelmetes hangversenyében az orgona legmélyebb regiszterének megfelelő basszust szolgáltatva, míg a felettünk égfelé nyúló sziklatornyok között süvítő szél a magasabb hangnemű sipokat szólaltatta meg.

Az öreg Ilie vízéért sem mert menni. Fasciott végre a közeli forrástól egy félig megtelt vederrel tért vissza, de arról biztosított bennünket, hogy a szél hajszál híján felborította és egy cseppet sem csodálkozott azon, hogy a vén oláh kísérlete kudarcot vallott.

Reggelizés közben tanácskoztunk.

Itt már nem volt további maradásunk. Elhatároztuk, hogy mihelyt lehetséges, haza felé indulunk.

Két út állott rendelkezésünkre.

Az erdőben a talaj roppant sziklás és nehezen járható. A nagy viharra való tekintettel azonban ezt az alternatívát kellett választanunk, mivel a havastetőn vezető karavánút használatát ilyen időben a legtapasztaltabb emberek állítása szerint szinte legyőzhetetlen akadályok és veszélyek tették lehetetlenné.

Mielőtt elindultunk, az erdőben terepszemlét tartottam. Rövidesen meggyőződtem róla, hogy a vastag és percről-percre növekedő hóréteg miatt a málhás állatokkal való menetelésre gondolni sem lehetett.

Ezért az aránytalanul nagyobb kockázattal járó rendes út mellett kellett döntenünk, mely a legnagyobb szélrohamoknak kitett havastetőkön vezetett.

A málhás állatokat felnyergeltük és megraktuk. A lovak hátára került a meglőtt vad, a megmaradt élelmiszerkészleteket átalvetőkbe csomagolva a csacsi hátára raktuk.

Az első nehézségek azonban már a barlang bejárata előtt megkezdődtek. Amint az oltalmat nyújtó sziklafalaktól eltávoztunk, a lovak a szél nyomásától, mely a menet irányával szembe fujt, megbokrosodtak. Mind a négy lábukat megvetve, a viláért sem akartak egy lépést előremenni, sőt amint szerét tehették, megfordultak és terhüket ledobálva vad ugrásokkal a barlang bejárata előtt kerestek menedéket, hol a pislogó tűz maradványai mellett tovább *pipáltak*.

Az indulást ily körülmények között kár lett volna erőszakolni és azért elhatároztuk, hogy a napnak egyik későbbi szakában esetleg beálló időváltozást bevárjuk.

Lenyergeltünk és újra leheveredtünk. A hangulat annak ellenére, hogy a szabadulás reménye kétséges volt, cseppet sem volt borús. Jól voltunk lakva. Dohány sem hiányzott és a folytonos kemény sportmunka után egy alapos nappali heverészás sem esett rosszul. Sőt dél felé Mazett és Fasciott újra kedvenc játékukkal, a «Mora»-val szórakoztak.

Optimisztikus felfogásunk jogosultsága is látszólag beigazolódott. A szél ereje engedett, sőt déli irányban a felhőréteg is annyira megritkult, hogy a nap egy nagy, fénytelen korong alakjában vált láthatóvá. A havazás ellenben percig sem szünetelt.

Ez alkalommal az indulás sikerült.

Elöl mentem én. Guidó és Mazett követtek. Azután jött Beppó és Ilie, kik egy-egy lovat vezettek. A csacsi szabadon követte a második lovat. Fasciott bezárta a menetet. Neki kellett gondoskodnia arról, hogy senki el ne maradjon és a málhásállatokról esetleg lepottyánó poggyászarabok kárba ne vesszenek.

Kezdetben kifogástalanul haladtunk előre. Egyideig a barlangunkat alkotó sziklafalnak a tövében a rétegvonal mentén nyugatra kellett mennünk, ami utazásunk főirányával ellenkezett. Ez azonban csak addig tartott, míg egy főmarhacsapáshoz nem értünk, melyen nyáron

a Retyezáttömb déli hegycsoportján legeltető pásztorok a bánsági és erdélyi lakott vidékekkel szokták az összeköttetést fenntartani.

Míg felfelé kapaszkodtunk, a zimankó nem okozott különösebb kellemetlenséget. A havat nagyjában elfujta a szél, csak helyenkint kellett nagyobb hófúvásokon áthaladnunk, hol a lovak hasig süllyedve prüszköltek és nyugtalankodtak. Sőt az egyik egy alkalommal annyira rugdalódzott, hogy poggyászát levetette, amiért aztán oláh és olasz válogatott káromkodások hasogatták a levegőt.

Amint a 2000 méter tengerfeletti magasságot meghaladó hegygerincen a csapást elértük, hirtelen kelet felé kanyarodtunk. Kezdetben a szél hátba fujt, de amint tovább haladtunk, fokozatosan irányt változtatva, mindinkább balról kezdett támadni. Mivel már valóságos hóvihár dühöngött, meghagytam az embereknek, hogy lehetőleg zárt sorban csatlakozzanak hozzám, mert a pelyhek oly sűrűn száguldoztak, hogy húsz lépésen túl alig lehetett látni. Azért eltévedéstől még éjtszaka sem félttem, mert a fennsíkon állandóan keleti irányban kellett haladnunk s ezt a kézemben levő iránytűvel ellenőriztem. A sötétség beálltával egy világító masszával bekent tű a lámpa e célra való felhasználását is feleslegessé tette volna. A leolvasásban a hideg sem akadályozott. A szél ereje azonban állandóan növekedett. A lovak újra megbokrosodtak és nem akartak tovább menni. A szélnek hátat fordítva csökönyösen megállottak. A biztatásra és verésre rúgással feleltek.

Már nem sok idő választott el a besötétedéstől.

A kopár havastetőkön dülő viharok alkalmával a szél ereje nem állandó. Néha annyira megdagad, hogy hatása valósággal kalapácsütésére emlékeztet.

Egy ilyen kalapácsütés terített le engem is. Állóképességemet elveszítve, a szél valósággal földhöz nyomott, hol néhányszor megheppergetett, míg egy nagyobb kő tövében menedéket nem találtam. Itt húzódott meg Guidó is.

Midőn magunkhoz tértünk, azt vettük észre, hogy egyedül vagyunk. A többi ember, a lovak, a csacsi eltűntek. Hogy hová lettek, azt már azért is nehéz lett volna megállapítani, mert a hóföregtetegben alig lehetett néhány lépésnyire látni.

A szél ereje lökésszerűségét elvesztette. Az a rettenetes nyomás, mely az előbb meglepetésszerűen hatott, állandósult. Rejtekhelyünket, ahol némi szélárnyékban volt részünk, nem mertük elhagyni.

Végre megembereltük magunkat és miután észrevettük, hogy a roham ereje mégis némileg alábbhagyott, egymásba kapaszkodva elindultunk. Eleinte a széllel szaladtunk, de miután a hegygerinc déli oldalán az északi szél ellen némi menedéket találtunk, jobbra kanyarodva nyugat felé tartottunk, hogy a barlanghoz levezető szerpentinösvényt megtaláljuk. Besötétedés előtt ráakadtunk és újra dél felé fordulva, a sziklafal alját elértük. Innét keleti irányban haladva, végre újra a barlangig jutottunk.

Most már teljes szélcsend volt.

De annál erősebben havazott.

Guidóval az erdőbe mentünk és fát hoztunk. Szerencsénkre a közel szomszédságban egy régi erdőégésre akadtunk, hol kitűnő, lábom száradt fatörzseket lehetett találni.

Tüzet gyújtottunk és hallgatagon telepedtünk le. Nem voltunk rózsás hangulatban. Egyik társunk sorsáról sem tudtunk semmit. Valószínűleg a szél irányában szaladva vagy gurulva szóródtunk szét. Aki nem vigyázott, azzal könnyen megeshetett, hogy valamely mélység felé sodortatva nyakát szegte. A lovak, a csacsi, az étel, a pokrócok elvesztek. Egyelőre azzal kellett beérni, ami rajtunk volt. Pár napig tartó koplalásra kellett elkészülve lennünk.

Emberi segélykiáltás!

Guidó a barlang bejárata elé ment és nagyot kurjantott. Nemsokára beállított Fasciott, kit rövid idő múlva Beppó is követett. Elmondták, hogy az első nagy szélroham a lovakat a lábukról leszedte. A megrakott átalvetők a nyergekről leváltak és a szélben röpködtek, de a fürgetegben ezeket is, a lovakat is szem elől veszítették. Ők maguk azután körülbelül ugyanúgy találtak vissza a barlanghoz, mint mi.

Most már csak Ilie hiányzott. Ép le akartunk feküdni, mikor ugyanazt a hangot hallottuk, mint huszonnégy órával ezelőtt. Azután Ilie kurjantott egyet és miután válaszoltunk neki, rövid idő múlva ő is beállított hozzánk. Nyomában a csacsi is megérkezett.

Eleinte abban reménykedtünk, hogy a számmal együtt legalább az elemózsianak egy része megmenekült. Ez azonban hiú ábrándnak bizonyult.

Ilie a másik irányból jött. Őt a szél a lovakkal együtt a sziklák közé sodorta. Ő maga szerencsésen keresztül vergődött, de az egyik lónak csak hulláját találta meg. A szerencsétlen állat esés közben nyakát szegte. Az egyik átalvetőre is ráakadt, melybe a ketté vágott vaddisznó két fele volt elcsomagolva. Mivel igen nehéz volt, otthagya. A másik lóról nem tudott semmit. A csacsit, pár horzsolástól eltekintve, épen találta. Nem volt messze attól a helytől, ahol ő maga a sziklák aljáig tudott elvergődni. A fanyereg megfordult és a szamár hasán lógott. Az elemózsiaát tartalmazó zsákok eltűntek.

Ilie sírni kezdett.

Életbenmaradásunkban már nem akart bízni.

Csak azt sajnálta, hogy bolthajtásos pincék fölé épült háza, melynek falazása közben a részeges Lendero, a kialakított béren felül, egész szilvapálinkáját megitta, oly korán fog a vejére szállani, kivel nem élt a legjobb viszonyban. A lovak elvesztése neki nem okozott sok gondot, mivel megígértem, hogy azokért kárpótolni fogom.

Éhesen feküdtünk le.

A szél elállott, de egész éjjel annál erősebben havazott. Reggel

a nagy fehér pelyhek lomhán hullottak és a barlang előtt a képzelhető legszebb, legbékésebb télikép tárult szemünk elé.

De az ember korgó gyomorral a tájképek szépsége iránti érzését elveszti. Arról kellett gondoskodnunk, hogy valami enivalót szerezzünk. Mielőtt azonban a vaddisznó húsát tartalmazó zsákok megkeresésére elindultunk, a csacsiról gondoskodtunk. Szegény állat már a fák kérgét kezdte rágni. Ilie felmászott egy bükkfára, ágakat vágott le, melyek rügyeit és vékonyka hajtásait a szamár élvezettel ropogtatta.

Amíg a hússal megtelt zsákokat elértük, izelítőt kaptunk abból, hogy miképpen fog hazamenetelünk festeni. Amikor dél felé folyton övig érő hóban gázolva, a barlanghoz visszatértünk, el sem bírtam képzelni, hogy a legközelebbi erdélyi helységig a 45 kilométeres utat hogyan is fogjuk megtenni. Erről azonban kár lett volna sokat gondolkodni. Egyelőre vaddisznóhúst süttünk és ettünk. Azután estig aludtunk. Ezt a sorrendet vacsora és éjjeli pihenés címén reggelig mégegyszer megismételtük. Minden ébrenlét alkalmával Ilie, aki a csacsiról is gondoskodott, a bolthajtásos pincéit emlegette.

Az éj folyamán kiderült.

Reggel meggyőződünk róla, hogy a hőtömegeken órások nélkül nem fogunk átvergődhetni. De hogyan jussunk órásokhoz! Mazett azt indítványozta, hogy öljük meg a csacsit. Ha elfogy a vaddisznó, amivel már a legközelebbi jövőben számolni kellett, úgy húsát el fogjuk fogyasztani. Bőréből ellenben szíjakat vágunk, melyekből hat pár hósarut majd csak meg tudunk fonni.

Guidó ezt a megoldást egyelőre ellenezte.

Az ő tanácsát követve neki vágunk, hogy az elhullott lovat megnyúzzuk. Ha annak a bőréből semmiképpen sem telik, még mindig feláldozhatjuk a csacsit.

Varjak és mátyások káromgása után indulva, a másik lovat is megtaláltuk. Közvetlen közelében voltak a meglőtt zergék is, de ezeket a rókák már megették. Különben a lovak is erősen ki voltak kezdve, de azért megnyúztuk őket és a bőrmaradványokkal visszatértünk a barlanghoz.

Az egész délután a bőröknek szíjakká való összevágásával telt el. Időközben Ilie és Fasciott, a havon átvergődve, a Cserna patak partjáiig jutottak el, ahonnet megfelelő mogyoróbotokat hoztak. Fasciott egy pár császármadarat és három mókust lőtt s ezeket vacsoránk kiegészítésére nyáron megsütöttük. Este azután a tűz fényénél a parázs felett a mogyorófabotokat megpörköltük, hogy könnyebben legyenek hajlíthatók. Ilie, Ariadne-fonal hosszúságú bocskorszíjainak igénybevételével és a lóbőrszíjából megfontuk a hat pár órásot, minek megtörténte után, mint akik jól végezték a dolgukat, nyugodt lelkiismerettel lepihentünk.

Másnap a vaddisznó utolsó maradványait ettük meg reggelire.

Azután felcsatoltuk a hóráfokat és nekivágtunk a hóborította erdőnek, mivel a tetőkön való menetelésről az ott újult erővel tomboló vihar miatt szó sem lehetett. Azzal is tisztában voltunk, hogy Kimpuluineágra, a legközelebbi erdélyi faluba, a nagy távolság miatt soha sem jutnánk el. A Cserna és Zsil folyók közötti hágót kellene megmászunk, ami a jelenlegi puha hóviszonyok mellett alig lett volna kivihető. A hó megkeményedését, mely két napon belül okvetlenül bekövetkezett volna, élelmiszerek híján nem bírtuk bevárni. Így csakis abban kereshettük menekülésünket, hogy folyton lefelé tartva egyenesen az oroslán barlangjába, Klosányi oláhországi községbe megyünk, melynek lakói védtelen erdélyi emberekkel szemben elkövetett kegyetlenkedéseikről voltak híresek. Na, de utóvégre nem is voltunk annyira védtelenek. Azonkívül abban is reménykedtünk, hogy éjjeli menetekben észrevétlenül és háborítatlanul el fogunk jutni Francestiig, hol a gazdag görög Kolász, kivel üzleti összeköttetésben állottam, védelmébe fog venni. Onnét a hazajutás már semmiféle gondot sem okozott.

Elöl mentem én. Engem Fasciott és Mazett követtek. Az elsőségben egymást felváltottuk, mivel az első nyomtörőnek volt a legnehezebb feladata, amit egy ember egész nap nem bírt volna elvégezni. A többiek, gyengébb emberek lévén, nyomtörés szempontjából nem jöhettek számításba. Az emberek nyomában a szabadjára érzett csacsi jött. Őt nem kellett biztatni. Ugrálva, baktatva, nagyokat nyögve és fújva nem maradt el. A hótaposás a képzelhető legkeservebb napszámomunka. Rövid idő múlva az ember egész testét ellepi az izzadság, mely az alsó és a vastag felső ruhán átszivároghatva nagy, nedves foltokat képez. Amikor hideg van, ezek a foltok megfagynak és a fagy az öltözetet a test minden izületét feszélyező, suroló, sebeket okozó, páncéllá változtatja át.

Evés, pihenés nélkül, lépésenkint a hóval küszködve, haladtunk előre. Estig alig tettünk meg tíz kilométert, de legalább a jóleső érzéssel értük el a Turcsineásza gerinc tetjét, hogy a Cserna patakon való átgázolás és a balpart mentén elhuzódó meredek hegyoldal megmászása után az út legnehezebb részével megbirkóztunk.

Holtfáradtan, az éhségtől korgó gyomorral telepedtünk le egy előrehajló szikla tövében, hol hómentes helyet találtunk. A rögtönzött táboritűz mellett, a szél által nagy tömegben összehordott száraz bükkfalombokból, elég jó fekhelyeket raktunk. Itt nyári időben előtűntek már mások is pihentek, kik maguk alá száraz fűvel ágyaztak. Ezt a szénát a sokat szenvedett hű csacsinak adtuk. A szegény állat azon estén sokkal jobban vacsorázott, mint mi, mert nekünk, néhány útközben szedett vén, kemény bükkfagombával kellett beérnünk, melyeket a parázson megsütve, só nélkül ettünk meg.

Engem és két főhótaposó társamat aznap este nem kellett elringatni. A hóráfok kijavításának feladatát azokra háritottuk át, akik az általunk előre kitaposott csapásban haladtak.

Ilie még mindig a bolthajtásos pincét emlegette.

Másnap reggel éhesen, korgó gyomorral folytattuk utunkat. Az idő teljesen tiszta, verőfényes és szélcsendes volt. Kezdetben a menetelés igen rosszul esett, mivel a tegnapi nap folyamán a nadrágomon csonttá fagyott izzadság térdcsuklómat feldörzsölte és ott nyílt, vérző sebeket okozott. Amint azonban kimelegedtem és újra elkezdtem izzadni, a fájdalmak abbamaradtak.

A friss, kidolgozatlan lóbőrből font óráfok erősen szakadoztak. Ma már csak négyen-jártunk azokon. A hó valamivel alacsonyabb volt, miért is a többiek és a csacsi elég jól tudtak követni. Amint azonban a hosszú hegygerincen tovahaladva tengermagassági viszonylatban alacsonyabb helyekre jutottunk, a hótaposás is fokozatosan kevesebb nehézséggel járt, úgy, hogy délfelé már a folytonos foltozgatásokra szoruló óráfokat mindannyian eldobálhattuk. Azzal az érzéssel haladtunk előre, mintha ki akarna tavaszodni. A nap oly melegen kezdett tűzni, mintha az idő dühöngéseit megbánta volna és most egyszerre mindent jóvá akarna tenni. A déli irányban előttünk elterülő havasalföldön egyáltalában nem esett hó. A kilátás azonban ebben az irányban némileg korlátozott volt. A láthatár ibolyaszínű párákba merült. Az északi irányban látható határhavasok, a Rettyezättömb kétezer métert meghaladó magasságú déli nyúlványai, csillogó hólepellettel voltak fedve, melynek halálos öleléséből csak a tegnapi nap rettentő fáradalmi árán tudtunk megmenekülni.

Pár órai további menetelés után egy tölgyfaerdőbe értünk, hol a hó már teljesen elfogyott. Vígán haladtunk volna előre, ha az éhség nem bántott volna annyira. Ha élelmiszereink lettek volna, úgy az egyenesen Klosányi felé vezető utat elhagyva már balra, dél felé fordultunk volna, hogy Francetit elérjük, de ettől a szándéktól elállottunk, mivel az éhség ellenállhatatlan erővel a legközelebbi lakott hely felé hajtott.

Az éhség mindannyiunkat vakmerőkké tett. A Klosányiak részéről fenyegető esetleges veszélyekkel nem törődtünk. A hatóságokra nem gondoltunk, holott azokkal szemben mint felfegyverzett, útlevél nélküli banda, jogilag igen hátrányos helyzetbe jutottunk volna.

Nyáját legeltető vén kecskepásztorral találkoztunk. Abbeli reménységünkben, hogy tőle holmi élelmiszereket fogunk beszerezhetni, csalódtunk. Szegény, maga is mindenből kifogyott. Társa lement Klosányiba, hogy lisztet, babot és káposztát hozzon. A szigorúan betartott karácsonyi böjt miatt az oláhországiak ilyenkor még turót sem esznek. Kecskét nem akartunk ölni. Ezeknél az állatoknál a párosodás ideje még nem mult el teljesen és azért, soványságuktól eltekintve, oly bűdösek voltak, hogy ebből a pecsenyéből még további háromnapos koplalás után sem kértünk volna. Tőle azonban egy fontos ujságot tudtunk meg. A Klosányi falu alsó végén épült kastély ura, az öreg bojár, meghalt és ma tartják a halotttitorát, a «pománá»-t, ahol az egész

vidék lakosságát megvendégelik. A tizmánai kolostor szent főnöke erre az alkalomra a böjti parancsot felfüggesztette és ma este a kastély udvarán mindenki részére ingyen sütnék-főznek és sok szilvapalinkás-hordót vernek csapra. Ezért egész bátran elmehetünk a falu felső széléig, mert senkivel sem fogunk találkozni, aki feltartóztatna. Ma még a falu felső végén táborozó sátrascigányok sincsenek otthon. Aki ép-kézláb ember mind ott van a pománán.

Amikor közvetlenül naplemente előtt a falu szélét elértük, meggyőződünk arról, hogy az öreg igazat mondott. Az egész tehéncsorda be volt csapva a szérüskertbe, hol az állatok a télire elraktározott takarmányt kényük-kedvük szerint dézsmálhatták. A pásztorok valamennyien ott voltak a pománán, hol az ünnepek már kezdetüket vehették. A láthatárt elzáró szilvafák felett hatalmas füstoszlopot lehetett látni, mely az ünnepi sütés-főzés helyét jelölte. Elvétett pisztolydurrogásokat is lehetett hallani.

Ezek az előjelek az eddig aggodalmaskodó Iliet is teljesen megnyugtatták. Bajbajutásunk óta ez alkalommal történt először, hogy nem emlegette a bolthajtásos pincét. Mi is behúzódtunk a szalma, széna és sarjúkazlak közé. A csaci volt az első, aki a beállott helyzetváltozás összes előnyeit azonnal és teljes mértékben tudta élvezni, amennyiben az illatos széna ropogtatásához tüstént hozzálátott.

Én a magam részéről egy puha sarjúkazalba ástam be magamat, ahol a rajtam lévő nedves ruha kimelegedve, testemet meleg priznicborogatás módjára vette körül. Innét nyugodtan szemléltem a többieknek a foglalatoskodását.

Ilie mindenekelőtt valami, előttem érthetetlen módon, a tehenek körül ólalkodó kutyákat, melyek érkezésünkkel éktelen ugatással támadtak ránk, — kibékítette. Azután a két olasz segítségével megkezdte a tejlopást. Az erős Fasciott a riska szarvát fogta, Beppó két kézzel tartott egy kalapot a tőgye alá, Ilie pedig megfejte. Azért kellett erre a célra nemezkalapjainkat felhasználnunk, mivel összes edényeink elvesztek a számárpoggyász elpusztulásakor.

Ily módon besötétedés előtt tejjel jóllaktunk. Már nyugalomra akartunk térni, midőn közeledő női hangok kötötték le figyelmünket.

Két cigánylány egy-egy batyuval és egy nagy rézüsttel jött. Bennünket nem vettek észre, úgy, hogy mi őket nyugodtan figyelhettük.

Először a csorgóból vizet eresztettek az üstbe, melyet két, külön erre a célra elkészített, nagy kőre helyeztek. Azután tüzet raktak az üst alá, maguk pedig teljesen meztelenre vetkőztek. A sötétség beállta után a tűz rőt fényénél egész fürdésüket, fésülködésüket és öltözködésüket zavartalanul nézhettük végig, míg hófehér ingben, tűzpiros szoknyában és simára fésült hollófekete hajukba font fehér kagylókkal díszítve, az üstöt tartójánál fogva rúdra akasztották és el nem távoztak.

Kár, hogy nem vagyok festő. A fáraónemzetség leányainak az elitbálra készülődését egy igen hangulatteljes képen örökíthettem volna meg.

Még egy ideig az olaszoknak élcelődéseit hallgattam, azután elaludtam.

Roppant mélyen alhattam.

Csak Mazett ismételt rázására és szólítgatására ébredtem fel. Csillagos éjtszaka.

Tilalmam dacára ott, ahol a cigánynék vizet melegítettek, tűz égett, mely mellett Fasciott és Beppó a földön fekvő Guidó körül forgolódott.

— Baj van. Guidót meglőtték...

Míg a valóságot meg nem tudtam, az egész dolog úgy tűnt fel, mint egy rossz álom.

Mindenekelőtt puskámat vizsgáltam meg, meggyőződtem, hogy kifogástalan, használatra kész állapotban, töltve fekszik mellettem. Azután a tűzhöz siettem.

Guidó halálsápadtan, félig ülőhelyzetben egy kőnek támasztva, feküdt a földön. Egy kalapból vizet ivott. Ilie oláh gubáját vette lódenköpenyegé felé, a fején pedig annak báránysüvegét viselte. Mellén tallérnyi sötét folt, mely a lódenkabáton mutatkozott, jelezte a lövés helyét. A sebesült teljesen eszméletnél volt, de roppant gyengének látszott.

Beppó körülötte forgolódva mindenképen igyekezett segítségére lenni. Vizet hozott, szénát tett a dereka alá, törülgette a homlokát és mindenképen a jó betegápoló szerepét akarta betölteni. De hogy nézett ki ő maga! Kalapja hiányzott. Arca látszólag elszenvedett ütlegektől meg volt dagadva. Szeme vérrel aláfutva. Cafatokban lelógó nadrágszárai alól meztelen lába látszott ki.

Mi történt?

Mazett és Ilie egyszerre beszéltek. Fasciott csak helybenhagyólag bólintott.

Alighogy elaludtam, Beppó a cigányleányok után szaladt, kik a nagy halotti tornál, oláhországi szokás szerint, mint táncosnők szerepeltek. Ilie utána ment, mert ő oláh havasi öltözetben egész bátran a beszeszelt ünneplők közé vegyülhetett, anélkül, hogy feltűnést keltett volna. Ő is enni-inni kezdett... Még Beppón sem ütközött volna meg senki, mert a halotti tor egy közeli vasbetonhid építésénél foglalkozó olasz munkásokat is odacsábította, ha a cigányleányok miatt egy csendőrral nem kezdett volna veszekedni. Egy járőr lefogta, rettenetesen elverte, lehúzta cipőjét, kezét-lábát megkötötte és egy kukoricagóréba zárta.

Ilie visszatért hozzánk és az olaszoknak elmondta a történeteket.

Guidó nem engedte meg, hogy engem felébresszenek, hanem Ilie köpenyegét magára vetve és sapkáját a fejére csapva, azonnal a pomána színhelyére rohant, hogy Beppót kiszabadítsa. A kétcsövű fegyvert lódenköpeny alá rejtette. — Most már Beppó vette fel az elbeszélés fonalát. — Guidó ráakadt a góréban és azonnal ki is szabadította volna, de tagjai az elszenvedett ütlegektől és a szoros kötéstől meg voltak gémberevedve. Amikor végre fel tudott tápázkodni, csak lassan tudtak ma-

guknak az udvart ellepő sokaságon keresztül utat törni. Ekkor egy csendőr megismerte őket. Beppó futva menekült, míg Guidó a visszavonulást fedezte. Revolverlövés hangzottak el, de azért Guidó öt rövidesen utólérte. Ekkor azonban ereje elhagyta és csak támogatva tudott a szérűskertig elvánszorogni, hol gyorsan tüzet gyújtottak és a tűz mellé fektették, mert a sebesült állandóan arról panaszkodott, hogy fázik.

Én Guidónak azonnal fel akartam gombolni kabátját és ingét, de ő ezt a leghatározottabban ellenezte, sőt mikor ezzel nem törődve, a sebet mindenáron meg akartam nézni, oly szivettépő módon tudott kérni és könyörögni, hogy e szándéktól elálltam. Ha az esetet végig gondoltam, rá kellett jönnöm, hogy a seb megtekintése és a ruhadaraboknak mozgatása által a szerencsétlen áldozatnak csak hiábavaló kínokat okozok, mivel fertőtlenítő és kötözőszer hiányában a sérülést úgy sem tudtam kellő ápolás alá venni.

De nem is volt sok időnk arra, hogy effélével foglalkozzunk. A lövöldözésnek mindenesetre fel kellett keltenie a csendőrség figyelmét és azért minden pillanatban el lehattunk készülvé, hogy ittlétünket felfedezik. Azért a megmaradt fanyerget azonnal rácsatoltuk a csacsira, egy köpenyeget tettünk a heveder alá, hogy az ülés puhább legyen, a sebesültet a nyeregbe ültettük és elindultunk Francesti felé, melyet a Tizmániai kolostor érintésével ugyanaznap estefelé el kellett érünk.

Két óra volt éjfél után. A hold elég jól világított és azért az erdei ösvényen gyorsan jutottunk előre. Kényelmetlen számárnyeregben ülő sebesültünk azonban keservesen nyögött és panaszkodott. Ezért, mikor kivirradt, két rudat vágtunk, kifeszítettünk két köpenyeget és az így rögtönzött hordágyra fektettük Guidót.

Keserves menetelés volt. A beteget felváltva vittük, de Beppó becsületére legyen mondva, ő nem engedte magát felváltatni. Percre sem tágitott megmentője mellől, kinek kényelméről, a körülményekhez képest, a legmeghatóbb módon gondoskodott.

A lopott tej, mellyel gyomrunkat a bojár kertjében megtöltöttük, a délelőtt folyamán megemésztődött. Megint a legkeservesebb éhséget kezdtük szenvedni. Csak a csacsinak volt jó dolga, mert az erdei réteken mindenütt elegendő füvet talált.

Dél felé az ég megkönyörült rajtunk. A Tizmániai kolostorhoz tartozó, rengeteg kiterjedésű gesztenyeerdőbe értünk. Itt kedvünk szerint szedtünk az édes, tápláló gyümölcsből, miért is a déli pihenő alkalmával gyújtott tűz paraszában annyit süthettünk belőle, amennyi jól esett.

De szegény Guidónak már nem kellett gesztenye. Ő csak hideg vizet kért, amit a szájához tartott kalapból mohón megivott. Ismételten arra kért bennünket, hogy bízzuk sorsára és folytassuk utunkat egyedül, mert neki úgymint meg kell halnia. Mi erről persze hallani sem akartunk. Abban reménykedtem, hogy a Tizmániai kolostorban, melynek kalugerjeivel igen jó viszonyban éltem, el fogjuk helyezhetni és

oda talán Tirguzsiu városából egy orvost is el lehetne hivatni, kinek szakszerű kezelése mellett a sebesültet mégis meg lehetne menteni.

A késő délutáni órákban végre elértük a kolostort. A vadon közepén épült tündérpalota volt. Merész boltíves főkapuján erős hegyipatak folyik át, mely magas, örökzöld borostyánnal benőtt szikláról merész ugrással veti magát a mélységbe, hatalmas zúgó, fehéren habzó vízesést alkotva. Hogy ki építette? Arra nézve senki sem tudott választ adni. Semmiesetre sem oláhok. Minden valószínűség szerint görög szerzetesek, kik javaiknak az oláhok által történt elszekularizálása után, régi hatalmuknak és befolyásuknak csak elenyészően silány maradványait őrizhették meg.

A szerzet főnöke, az öreg fehérszakállú protopop, igen barátságosan fogadott. Miután egy rövid négyszemközti beszélgetés közben a helyzetet megmagyaráztam neki és ez alkalommal a főoltáron két napoleon-dórt is elhelyeztem, ő egy görög nyelven írt levelet küldött Kolasznak, aki még aznap este lóháton megérkezett a zárdába. Az ő segítségével egész ittlétünknek törvényes színezetet adtunk, amennyiben Kolasz a falusi primárnak, a községi előljárónak bejelentette, hogy az Iszkronyi bojár, ahogy engem Francestiben neveztek, megérkezett, hogy erdőmunkásai részére nagyobb tétel szalonnát és más élelmiszert vásároljon. Ez alkalommal egyik olasz kísérője szerencsétlenül járt, amennyiben leesett a lóról.

Mivel a szerzeteseknek kötszereik voltak, Guidó sebet most mégis ápolás alá akartam venni, de minden irányú kísérlet a betegnek hajlíthatatlan makacsságán hajótörést szenvedett, aki a világért sem engedte, hogy a ruháját felgombolják.

Beppó pillanatig sem távozott mellőle. A nyakán lévő Madonnát leakasztotta, azt a beteg mellére tette és előtte térdepelve, hangosan imádkozott.

Úgy virrasztott mellette addig, míg a kimerültségtől fejét a beteg lábára hajtva, el nem aludt.

A nyugalom szemmel láthatólag Guidónak is jót tett, mert szemét lehunyva, nyugodtan szundikált.

De mi sem maradtunk soká. ébren.

Hosszú nélkülözések és koplalások után végre mi is jóllakva, a kandalló tüzétől kellemesen átmelegítve, pihenőre térhettünk.

Azzal a gondolattal aludtam el, hogy az orvos, kiért az ötven kilométernyi távolságban lévő Tirgu-Zsiura küldtünk, talán mégis idejében fog megérkezni, hogy Guidót megmentsse.

Másnap reggel Mazett ébresztett fel.

Guidó meghalt!

Mielőtt a halotthoz mentünk, Mazett, az elhunytnek bizalmasa, még egy jó félóra hosszat beszélt az immár nyugalomra tért vándor életéről. Sok mindent megértettem, ami eddig érthetetlen volt előttem.

Azután a temetésről intézkedtem.

A protopopnál elsőrangú istentiszteletet és a helyi szokásnak megfelelő pománát rendeltem.

Még aznap délután volt a temetés. Óriási, százados gesztenyefa alatt ásták meg a sírt.

Nyitott koporsóban feküdt «Richelieux», mialatt a görög papok szünni nem akaró énekek és ceremóniák között bonyolították le a nagy «szluzsbá»-nak megfelelő szertartást. És minthogy keleti szokás szerint csak a papok beszélnek, a hozzátartozók nem szoktak a nyílt sírnál beszédben búcsúzni, a Mazettól hallottakat végiggondolva, csendes monologgal parentáltam el a boldogultat.

«Isten veled Achille Ziáni! A nagy természet hívó szavát követve ott hagytad a keresztény Isten oltárát, hogy a pogány Dianának áldozál. A sors kegyetlen végzése folytán golyód felebarátodat terítette le. Azért az idegen légióban, Argentínában, Kanadában és a Déli Kárpátokban nyugtalanul hilyongva egy életen át bűnhődtél. De életedet egy nemes gesztussal annak az embernek a megmentése közben dobtad el, aki Téged, bosszút lihegve, keresett.»

De mielőtt a koporsó fedelét lezárták volna, Mazett a halotthoz lépett. Késének egy metszésével felvágta a lódenköpenyt és az inget, úgy, hogy egy aranyláncon lógó, zománcból készült Madonna-kép volt látható. Azután Bepó kezét megfogta, a halotthoz vezette és a képre mutatva azt mondta:

— Ecco la tua vendetta.

Ime a bosszúd!

Maderspach Viktor

SATURNUS.

*Én nem vagyok Nap, kit messziről imádnak,
Nem vagyok lámpása a sötét világnak.*

*Én nem vagyok Hold, útján a jellegeknek,
A holdkórosok álmodón nem követnek.*

*Én nem vagyok Mars, kiben csodák ragyognak,
Nem mondok mesét a sápadt csillagoknak.*

*Szívemben köd van, a szívem fölött éjjel,
Saturnus vagyok a bánat gyűrűjével.*

Falu Tamás.